

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarného umění

VČERA, DNES A ZÍTRA

Bakalářská práce

Ondřej Pokorný

Osobní číslo: D110818

Studijní obor Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání
Prezenční studium

Vedoucí práce: Ing. Petr Zatloukal

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem práci s názvem „Včera, dnes a zítra“ zpracoval samostatně za pomoci citované literatury a použitých zdrojů pod vedením Ing. Petra Zatloukala.

V Olomouci, duben 2014

.....

podpis

Děkuji panu Ing. Petru Zatloukalovi za cenné rady, připomínky a za čas, který mi věnoval při vedení bakalářské práce. Také děkuji manželům Valešovým, Knězovým, panu Václavu Morávkovi, panu Aloisi Tippeltovi, panu Antonínu Tichému, panu Josefu Hůrkovi, panu Pavlu Křivkovi a OU Svoboda nad Úpou za cenné informace a pomoc při hledání informací.

OBSAH

ÚVOD	5
1. SVOBODA NAD ÚPOU	6
2. PAPÍR A KRKONOŠE.....	7
3. PAPÍRNA EICHMANN.....	9
4. OJEDINĚLOST EICHMANNOVA PROVOZU OČIMA ALOISE TIPPELTA	12
5. POPIS PAPIRENSKÝCH STROJŮ OD VÁCLAVA MORÁVKA.....	14
5.1 Papírenský stroj číslo I.....	14
5.2 Papírenský stroj číslo II	14
5.3 Papírenský stroj číslo III.....	15
6. OBSTÁLA BY PAPÍRNA V DNEŠNÍ DOBĚ?	16
7. HISTORIE FOTOGRAFIE	17
7.1 Začátky fotografování.....	19
7.2 Zrození digitální fotografie.....	20
8. NALEZENÁ ZÁTIŠÍ	21
8.1 Historie zátiší.....	22
9. MÁ NALEZENÁ ZÁTIŠÍ.....	23
ZÁVĚR.....	25
ANOTACE	26
ANOTACE EN.....	27
PRAKTICKÁ PRÁCE.....	28
POUŽITÁ LITERATURA	36
INTERNETOVÉ ODKAZY	38
PŘÍLOHY	41

ÚVOD

Již od roku 2004 jezdím pravidelně do Svobody nad Úpou v okrese Trutnov v Krkonoších za účelem zimní dovolené. Prvním rokem mě zaujaly rozsáhlé opuštěné objekty podél řeky Úpy. Hned poté jsem se začal o tyto objekty zajímat a zjišťovat si o nich informace. Navštívil jsem tedy Městský úřad ve Svobodě nad Úpou, místní knihovnu i místního kronikáře pana Antonína Tichého a několik občanů města. Každý z nich mi poskytl mnoho informací a ukázal mi rovněž hodně artefaktů, jako jsou staré fotografie, knihy, různé druhy papírů atd. Svou bakalářskou práci zpracovávám v rámci fotografie, jelikož objekty bývalého Provozu II – Maršov jsou velice zajímavé, a také proto, že právě v tomto provozu byl vynalezen fotonapapír a fotokarton. Rád bych v této bakalářské práci seznámil čtenáře s nešťastnou historií dříve tak slavných papíren, konkrétně představím Eichmann papírny, budu pojednávat o základním historickém vývoji fotografie, historickém vývoji nalezeného zátiší a také o průběhu mého bádání.

1. SVOBODA NAD ÚPOU

Svoboda nad Úpou neboli Freiheit patří mezi nejmladší sídla východních Krkonoš. Svoboda je označována jako brána do Krkonoš. Svobodu nad Úpou založil rod Zilvarů z Pytlíkova jako hornickou osadu na soutoku Úpy a Jánského potoka. V roce 1546 získala od Ferdinanda I. svůj vlastní erb a s ním veškerá hornická privilegia. Proto se také osada podle horních svobod začala nazývat Svoboda. Neperspektivní těžbu zastavili noví majitelé panství Schwerzenbergové roku 1772. Roku 1580 povýšil Rudolf II. osadu na město, které bylo díky hornickým právům osvobozeno od některých poplatků, mohlo volně podnikat a obchodovat. Renesanční ráz města, jedna ulice s trhovým náměstím, byl od velkého požáru roku 1571 zachován až do počátku 20. století. Městem procházela jediná cesta podél řeky Úpy, která spojovala Trutnov a vyšší oblasti východních Krkonoš s nejvyšším bodem Sněžkou. Z jediného mostu přes Úpu, poprvé zmíněného roku 1553, přicházel pro město finanční obnos z mýta. Zavedení železnice a vznik vlakové stanice pasoval Svobodu nad Úpou na opravdovou vstupní bránu do Krkonoš. S rozvojem průmyslu v 19. století se měnila skladba obyvatelstva a Svoboda byla postupně přestavována a modernizována. V tuto dobu také vznikly Úpské papírny. První vlastnila firma Rödler, Eichmann byla založena v letech 1859-1860. Druhou uvedl v provoz roku 1866 Prospel Piette z Lucemburska. Jeho syn Rospel Piette mladší byl povýšen do šlechtického stavu a pro jeho dobrosrdečnost, snahu o turistický ruch a propagaci hor mu bylo přiděleno občany přívěsk „Otec Krkonoš“. V roce 1993 skončily provozy částečně svoji činnost, tím se ocitlo bez práce cca 700 lidí. V současné době je Svoboda nad Úpou převážně turistickým centrem, které je v zimě vyhledávané pro výborné podmínky k lyžování, snowboardingu, běžkám a v létě pro ojedinělost a pestrost okolní krajiny. ^{1 2 3 4 5}

¹ SOUKUP, Heinrich. *Geschichte der Marschendorfer Papierfabrik vom Gustav Roeder a Co.* 1. vydání. Arnau: Arnau, 1. März 1942.

² ZUMAN, František. *Podkrkonošské papírny.* Praha: Česká akademie věd a umění, 1940.

³ ŠVEC, Jiří. *150 let papírenské výroby v Hostinném.* Hostinné: Krkonošské papírny, n. p. v Hostinném, 1985.

2. PAPÍR A KRKONOŠE

Výroba papíru v oblasti Krkonoš má letitou tradici. Historie sahá až do roku 1505, kdy můžeme historicky doložit vznik první papírny, a to v Trutnově. Dalšími papírnami založenými do začátku 18. století jsou papírny v Kunčicích, Prostředním Lánově, Čisté, Mladých Bukách a Vrchlabí. První papírna na území Hostinné byla založena v letech 1834-1835, v budově bývalého zámku. Zakladatelé první papírny v Hostinném byli majitelé papírny z Horního Lánova - bratři Gustav a Vilém Kieslingové. Od roku 1820 vznikla v budově papírny i přádelna bavlny. Hned v roce 1836 zde v Hostinném nechali postavit historicky druhý papírenský stroj v Čechách. Historicky prvním byl papírenský stroj nacházející se v Bubenči u Prahy. Roku 1838 přešla papírna v Hostinném do majetku Františka Lorenze. Prosperující továrna vystupovala pod názvem „František Lorenz a syn“. V podniku Františka Lorenze bylo zaměstnáno 120 osob. Po smrti majitele Františka Lorenze přešel majetek do vlastnictví jeho dvou synů Františka mladšího a Gustava. Ti pokračovali v otcově snažení a papírny postupovaly ke svému vrcholu. Tentýž rok bylo dokonce prodáno 154 tun papíru. Papírnám se dařilo a export se neustále rozšiřoval. Papír byl dodáván do Vídně, Prahy, Brna, Olomouce, Lvova a za hranice do Pruska. Roku 1842 přišel do papíren v Hostinném excelentní odborník Julius Eichmann, bývalý ředitel papíren z Bubenče a stal se společníkem firmy. Nyní hrdě vystupovala firma pod názvem „Lorenz a synové a Eichmann“. Julius Eichmann měl veliký rozhled a výborné znalosti týkající se výroby papíru, obchodování a etikety. Za jeho působení se papírny staly „absolutní špičkou“. Papíry právě z Hostinného dostávaly nejrůznější ocenění, vyznamenání a medaile na různých přehlídkách a veletrzích Evropy. Julius Eichmann myslel i na své zaměstnance, a tak pro ně zřídil v Hostinném nemocenskou pokladnu, do konce roku 1850 založil i spořitelní pokladnu. Dne 24. října 1856 došlo v papírnách k rozsáhlému požáru, kterým bylo ohroženo i samotné

⁴ Privatschule in Marschendorf. In: *Piettesche Privatschule* [online]. 1. vydání. 2007 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://marschendorf.riesengebirgler.de/Privatschule.htm>

⁵ TICHÝ, Antonín. Tradice Krkonošských papíren. In: TICHÝ, Antonín. *Freiheit* [online]. 2009 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.freiheit.cz/2-freiheit---je-hezky-cesky-Svoboda-nad-Upou/301-tradice-krkonosskych-papiren.html>

město Hostinné. Požár ušetřil pouze jeden papírenský stroj, a proto výroba pokračovala jen v minimálním rozsahu. Dne 30. června 1855 vstoupil do papíren, jako společník firmy, Gustav Rödler. Ten zde zavedl dva stroje s podélným sítem.^{6 7 8 9 10 11}

⁶ VOJTĚCHOVSKÝ, Leopold. *Krkonošské papírny*. není známo, není znám. kopie z roku 1988

⁷ SOUKUP, Heinrich. *Geschichte der Marschendorfer Papierfabrik vom Gustav Roeder a Co.* 1. vydání. Arnau: Arnau, 1. März 1942.

⁸ ŠVEC, Jiří. *150 let papírenské výroby v Hostinném*. Hostinné: Krkonošské papírny, n. p. v Hostinném, 1985.

⁹ ZUMAN, František. *Podkrkonošské papírny*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1940.

¹⁰ TICHÝ, Antonín. Tradice Krkonošských papíren. In: TICHÝ, Antonín. *Freiheit* [online]. 2009 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.freiheit.cz/2-freiheit---je-hezky-cesky-Svoboda-nad-Upou/301-tradice-krkonoskych-papiren.html>

¹¹ KULICHOVÁ, Hana. Čítanka z východních krkonoš: Historie svobodských papíren. In: *Svoboda nad Úpou* [online]. 2011 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.musvoboda.cz/historie/92-historiepapiren>

3. PAPIRNA EICHMANN

Po rozporech majitelů roku 1858 ve firmě Herr Eichmann, Rödler a spol. v Hostinném došlo k rozdělení firmy, kdy si Julius Eichmann (narozený roku 1805 – zemřel roku 1872 v Mantově) nechal papírny v Hostinném a Gustav Rödler postavil v časovém rozmezí roku 1859 - 1860 novou papírnu v Dolním Maršově s názvem firmy Gustav Rödler&Co, c.k., privilegovaná papírna „Maršov“. Papírna byla neomítnuta postavena z lomového kamene, což svědčí o citu pro materiál i ekonomickém využití místních zdrojů. Provoz papírny byl slavnostně zahájen roku 1861. V tu dobu měl Maršov (nyní část Svobody nad Úpou) pouhých 42 domů s asi 300 obyvateli. Papírny prosperovaly, a tak musely být rozšířeny do všech možných směrů. Úpské papírny se rozkládaly od koryta Úpy až po strmé kopce a pak dále podél břehu. Zcela unikátní stavební součástí byl, na tehdejší dobu stavebně velice náročný, náhon s mnohými viadukty, který byl dlouhý 1450 metrů, pro finanční náročnost zvaný „milionový“. S rozvojem papíren vzniklo i mnoho pracovních míst, a tak přibývalo i nových domů v okolí. Roku 1869 bylo přihlášeno 57 domů s 672 obyvateli a v roce 1880 již 79 domů s 1413 obyvateli. Ve Svobodě nad Úpou vznikly roku 1866 papírny Piette, a aby si tyto papírny nekonkurovaly, byla výroba rozdělena podle gramáže. Papírny Firmy Gustav Rödler&Co, c.k., vyráběly papír s gramáží od 80-300 kg, to znamenalo jemný kancelářský papír, ceninový i bankovkový papír s řadou ochranných prvků (průsvitky, barevná vlákna...), na který se tiskly bankovky mnoha států světa, včetně 1. Československé republiky, a papírny Piette vyráběly veškerý papír s gramáží nižší jak 80kg, to byl hedvábný, krepový a převážně cigaretový papír. 29. - 30. července v roce 1897 došlo k velké povodni, při které byly zaplaveny všechny papírenské stroje, a výroba byla na měsíc odstavena, díky mohutným kamenným zdem však nedošlo k rozsáhlým škodám. V souvislosti s touto povodní byl poté mezi továrnami Piette a Eichmann vystavěn památník, který se zde nachází dodnes. Památník se nachází na místě domu, který byl při povodni stržen, a ve kterém přišlo o život 17 lidí. Krátce po povodních bylo koryto řeky opatřeno regulačními kamennými zdmi, které se uchovaly ve stejném stavu až do nynější doby. V roce 1923 převzal v Maršovské papírně vedení pan Rudolf Eichmann (narozený roku 1846 v Praze – zemřel 1827 v Amsterdamu), hned poté, co získal většinu akcií. Po nastoupení do funkce započal přestavbu všech papírenských strojů, modernizaci dopravy a pohonné soustavy. V tuto dobu byla firma na svém vrcholu - o tom svědčila i mnohá mezinárodní ocenění, diplomy a medaile z rozmanitých mezinárodních papírnických výstav. Papírna byla také držitelem mnoha

významných patentů, a to od výrobních postupů až po nové druhy papírů, jako byl například fotografický papír (světločivná vrstva dodávána v Brně) a mimořádně bílé papíry. V papírně Eichmann se vyráběly duplex, mramorový papír na šanony, květinový papír (tenký papír určený pro balení květin), bankovky (pro Maďarsko, Norsko,...), černý (150kg), černý fotoobal, fotopapír, pauzovací papír, rýsovací karton, barevný tvrdý papír, aquarelový papír, tiskový papír, průsvitový papír (s obrázky Hradčan, věží...), děrná páska na autobusové lístky, černý papír pro album, verdó (= černý sulfátový papír určený pro textilní průmysl), stínidlový papír, známky...Čistá voda a bezprašné okolí umožňovaly výrobu mimořádně čistých a bílých papírů. Celulóza pro výrobu papíru se dovážela z Hostinného, Štětí, Slovenska a Finska. Každý druh papíru potřeboval různý druh celulózy. Export probíhal do celé Evropy, Egypta a do Latinské Ameriky. Po smrti Rudolfa Eichmanna bylo zřízeno direktorium pod předsednictvím Eisenmeiera a za účasti paní Elsy Eichmannové až do roku 1932. Poté se podniku ujal poslední německý majitel Friedrich Eichmann (narozen roku 1910 v Chotěvicích – zemřel roku 1997 v Mnichově). Před rokem 1938 pracovalo v papírnách v Hostinném a Maršově asi 1 050 dělníků a 170 technických a administrativních pracovníků. V té době se mohla papírna v Maršově pyšnit třemi papírenskými stroji. Firma měla své pobočky v Praze, Brně, Opavě a Vídni. Za druhé světové války byl Friedrich Eichmann povolán do německé armády, nasazen ale nebyl. Místo občanů německé národnosti, kteří museli odejít do boje, pracovali v papírnách čeští dělníci a asi 200 válečných zajatců z Belgie, Francie a Ruska. Hned po ukončení druhé světové války v květnu 1945 byla situace ve vedení papíren velice nepřehledná. Friedrich Eichmann, který se vrátil z vojny, se chtěl opět ujmout vedení podniku, ale místo toho byl zatčen, a po roce stráveném ve vězení ve Vrchlabí byl odsunut do Německa. S rodinou se poté usadil v Altersee v Horním Rakousku. Friedrich Eichmann zemřel 30. listopadu roku 1997 v Mnichově. Papírny v Hostinném a Maršově byly podle Benešových dekretů zestátněny a vedením papíren byl pověřen Bohuslav Kolbava, který byl po komunistickém převratu v únoru roku 1948 označen za politicky nepohodlného, a tak došlo k nahrazení Janem Halákem. V té době byl provoz papíren ochromen odsunem sudetských Němců, kteří tvořili mezi předválečnými zaměstnanci absolutní většinu. V papírnách mohli zůstat pouze strojvedoucí papírenských strojů a vařiči klíždídel. Roku 1946, kdy začal postupně vznikat národní podnik Krkonošské papírny, byl správcem Maršovských papíren František Dědek, po něm následoval Ing. Jaroslav Tůma. Po roce 1948 byl závod v Maršově I oficiálně organizačně přiřazen pod Krkonošské papírny. Prvním ředitelem byl jmenován Josef Zaplatílek, který započal modernizaci strojního vybavení závodu. V tuto dobu byla pod Krkonošskými papírnami téměř většina menších papíren, jako bylo Hostinné,

Maršov, Svoboda nad Úpou, Pasek nad Jizerou, Temný Důl, Bohuslavice, Dolní Branná a Vrchlabí. Další papírny byly přiřazeny v červnu roku 1948 a tak Krkonošské papírny čítaly 45 továren. V této podobě však podnik dlouho nevydržel a již od začátku roku 1949 se začaly postupně některé papírny odštěpovat. V osmdesátých letech dvacátého století měly tehdejší Svobodské papírny ve svých čtyřech provozech až 600 zaměstnanců. Navíc měl provoz Maršov svou elektrodílnu (3 elektrikáři), zámečnickou dílnu (17 lidí – zámečníci a soustružníci), truhlárnu pro nabíjení holandrových válců (3 truhláři), úpravnu – ta se skládala ze dvou klandrů, vlhčícího stroje, jedné příčné řezačky a dvou plošných řezaček (80 lidí), TAPA zvláštní oddělení – to pracovalo pro československou armádu - dříve tajné a později zpracovávalo děrnou písku do kotoučů. V Maršově se vařila i klíždla = zmýdelněná pryskyřice, úplně zmýdelněná pryskyřice „Rezinát“, částečně zmýdelněná pryskyřice „Pryskol“. Firma Ligna zajišťovala export do papíren ČR a zahraničí, dovážela chemikálie a celulózu a odvážela veškerý papír. Závod Svoboda se v tuto dobu skládal ze závodů: Svoboda I, Maršov II, Mladé buky III a Dechtochema IV. Po roce 1989 nastaly různé změny ve struktuře závodů celé firmy KRPA Hostinné n.p., a tak se začaly postupně rušit některé papírenské stroje a uzavírat závody. Prvním závodem, který byl u nás v roce 1993 uzavřen, byl Provoz II – Maršov, a to pro svůj neefektivní papírenský provoz. Celý objekt včetně papírenských strojů, dvou funkčních turbín a pozemků náležících k budově byl prodán panu Marečkovi z Ústí nad Labem, který papírenský stroj odprodal do zahraničí a v prostorách papíren chtěl vyrábět finské domy, ale k tomu nikdy nedošlo. Místo výroby domů pronajal některé prostory, u některých objektů zahájil řízenou demolici a některé ponechal svému osudu. Jediné, co provozuje, je vodní dílo, díky němuž získává elektrickou energii, kterou odprodává do oběhu. Přes 700 lidí přišlo o zaměstnání, někteří šli do důchodu, někteří byli ještě zaměstnání na demoličních pracích, ale většina byla nucena hledat zaměstnání v Trutnově a okolí. Výroba papíru s určitou změnou výrobního programu částečně pokračovala v Provozu I – Svoboda až do roku 2006, kdy byl provoz uzavřen. Provoz IV – Dechtochema se v rámci KRPA osamostatnil a Provoz III- Mladé buky změnil rovněž svoji výrobu, byl přičleněn pod závod Germanka v Hostinném. V současné době pokračuje výroba jen v Dechtochemě a v Mladých Bukách. Oba provozy dřívějších Svobodských papíren dnes patří pod firmu KRPA Holding a.s.^{12 13 14 15 16 17 18 19 20 21}

¹² ZUMAN, František. *Podkrkonošské papírny*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1940.

¹³ SOUKUP, Heinrich. *Geschichte der Marschendorfer Papierfabrik vom Gustav Roeder a Co.* 1. vydání. Arnau: Arnau, 1. März 1942.

4. OJEDINĚLOST EICHMANNOVA PROVOZU OČIMA ALOISE TIPPELTA

Dříve se papír vyráběl ze starých textilií, které se následně nechaly hnit. Textilie pocházely většinou od armády. Jak se ale rozvíjel průmysl, došlo i k vývoji nových látek, u kterých byla hlavní složkou umělá vlákna, která při zpracování v papírnách zalepovala stroje, a tak vznikla nová, i když dražší, technologie výroby papíru, a to ze dřeva. Vytěžené dřevo se drtilo na kamenech, které šly do vody, pak na síto a zpracovávaly se dále. Pokud bylo potřeba vytvořit bílý papír, muselo být veškeré dřevo oloupané, poté se ještě dobarvovalo titanovou bělobou. Do balicího papíru se nechávalo dřevo hnit a papír se dával do páry, aby ztmavl. „Pro výrobu papíru byl podstatný i přísun různé vody a té bylo v provozu Maršov („Eichmannka“) dostatek. Díky umístění Eichmannky bylo možné získávat kyselou vodu z rašelinišť a normální vodu z řeky Úpy. Ze všech tří provozů Svobodských papíren mohl pouze provoz Maršov, díky velkému poklesu dna Úpy, použít turbíny, které zásobovaly veškeré závody elektrickou energií. Tato elektrárna je zachována dodnes. Veškeré papírny a brusírny dostávaly díky těmto turbínám elektrickou energii, když elektřina nestačila, papírny si ji vytvořily prostřednictvím kotlů.“²² V „Eichmannce“ se nacházely 3 papírenské

¹⁴ SOUKUP, Heinrich. *Geschichte der Marschendorfer Papierfabrik vom Gustav Roeder a Co.* 2. vydání. Arnau: Arnau, 1. März 1942.

¹⁵ VOJTĚCHOVSKÝ, Leopold. *Krkonošské papírny*. není známo, není znám. kopie z roku 1988

¹⁶ Rozhovor s kronikářem panem Antonínem Tichým

¹⁷ Rozhovor se znalcem Aloisem Tippeltem, 34 let zaměstnaný pod KRPA

¹⁸ Rozhovor s náměstkem panem Václavem Morávkem, 38 let zaměstnaný pod KRPA

¹⁹ Die Papierindustrie im Bezirk Hohenelbe im böhmischen Riesengebirge um 1907. In: *Riesengebirge* [online]. 2007 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://oli77fr.beepworld.de/papier.htm>

²⁰ ANDĚL, Tomáš. Zpravodaj města Hostinné: březen 2014. In: *Hostinné* [online]. 2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://www.hostinne.info/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=4577&id_dokumenty=4436

²¹ JIŘÍ, Švec. Historie výroby papíru v Hostinném. In: *KRPA PAPER* [online]. 2007 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.krpa-paper.cz/cs/o-nas/historie>

²² Rozhovor se znalcem Aloisem Tippeltem, 34 let zaměstnaný pod KRPA

stroje, z toho dva byly zakoupeny a jeden sestaven přímo v papírně. Nejstarší z těchto papírenských strojů měl možnost výroby dvouvrstvého papíru. Eichmann vyráběl 50 druhů papírů včetně papíru na bankovky. „U Eichmanna si objednávaly veškeré banky papír na bankovky, celý svět. I za Hitlera se zde vyráběly bankovky, dokonce i pro Anglii. Ty se pak shazovaly ve velkých balících pomocí letadel padákama na jejich území.“²³ Provoz Maršov měl i svoji natíračku pro fotopapír, ta ale nefungovala dlouho, jelikož podle Varšavské smlouvy byla výroba fotopapíru přesunuta do Německa, avšak s původním výrobním postupem ze Svobodských papíren. V šedesátých letech byl přivezen z Anglie kalandr, který umožnil barvení papíru rovnou na místě. Dříve se musel papír snímat, poté extra barvit. To umožnilo i tisky pohlednic. „Eichmannka jako první používala oboustranně barvené papíry.“ Pro větší lesk pohlednic a fotopapírů se používala volská žluč.^{24 25}

²³ Rozhovor se znalcem Aloisem Toppeltem, 34 let zaměstnaný pod KRPA

²⁴ ZUMAN, František. Papír, historie řemesla a výrobních technik. *Papír a celulóza*. 1983, č. 45

²⁵ Rozhovor se znalcem Aloisem Toppeltem, 34 let zaměstnaný pod KRPA

5. POPIS PAPIRENSKÝCH STROJŮ OD VÁCLAVA MORÁVKA

V provozu II – Maršov se nacházely 3 papírenské stroje, které spolehlivě fungovaly až do uzavření papíren roku 1993, kdy byly prodány či zničeny. Eichmann na nich vyráběl mnoho druhů papíru a snažil se je neustále novelizovat. Jako jediný ve Střední Evropě měl síta z dederonu, která vydržela podstatně déle než standardní síta z bronzu. Provoz II vyráběl až do uzavření papírny s gramáží od 80 do 300 kg.²⁶

5.1 Papírenský stroj číslo I

„Tento stroj měl dvě kruhová síta a uprostřed byla hašple a samostatné navíjení na konci stroje.“²⁷ Měl rychlost 30 metrů papíru za 1 minutu. Pro tento stroj byl přidělen takzvaný Černý program. To znamenalo, že onen papírenský stroj vyráběl albový karton (80 – 300 kg), černý fotopapír (balení svitkových filmů a pozitivů), černočervený duplex, mramorovaný papír a azbestový (osinkový) papír pro elektroprůmysl. Používala se nebělená celulóza a barviva s klasickými sazemi. Ta se rozmíchala ve vodě a přidala se do loandru, kde se celulóza mlela. Postupem času se používaly černě a spoloxilové černě. K rekonstrukci tohoto stroje došlo roku 1964.^{28 29}

5.2 Papírenský stroj číslo II

Papírenský stroj číslo dva měl podélné síto a takzvaný německý lis, který umožňoval lisování papíru i zesponu. Tento stroj pracoval rychlostí 60 metrů papíru za 1 minutu a vyráběl kladívkový karton, verdonový karton (nebělená celulóza, určený pro textilní

²⁶ Rozhovor s náměstkem panem Václavem Morávkem, 38 let zaměstnaný pod KRPA

²⁷ Rozhovor s náměstkem panem Václavem Morávkem, 38 let zaměstnaný pod KRPA

²⁸ Rozhovor se znalcem Aloisem Toppeltem, 34 let zaměstnaný pod KRPA

²⁹ Rozhovor s náměstkem panem Václavem Morávkem, 38 let zaměstnaný pod KRPA

průmysl), stínidlový karton (180 – 300 kg) a veškerý barevný program navštívenkových kartonů pro export (180 – 250 kg) hlavně do Jižní Ameriky.^{30 31}

5.3 Papírenský stroj číslo III

Tento stroj byl unikátní, a to pro unikátní Fotoprogram neboli výrobu fotografického kartonu (230g) a papíru (135g). Jedná se o nejnáročnější papír a karton, které se v ČR vyráběly. Fotopapír i karton se na stroji opatřovaly želatinovým nátěrem, poté se natíraly v oddělení barytárna nátěrovou suspenzí (= síran barnatý, fotografická želatina = prostředek, který měl potírat železo). Nátěr se prováděl na kartáčové natěračce se závěsnou sušárnou – v ní byl papír i karton pomocí dřevěných holí nadzvednut a prosušen. Jediným odběratelem byla firma Fotochema Brno. Po ukončení výroby Fotoprogramu roku 1975 (tuto výrobu převzalo NDR) se začal vyrábět na tomto stroji pohlednicový karton – k finalizaci docházelo v pražských papírnách. Dalším nosným programem byla děrná páska do počítačů, která byla vyvinuta v Eichmannu ve výzkumném pracovišti za spolupráce s OKR na vývoji děrné pásky. Výroba byla velice náročná, probíhala ze dvou druhů celulóz, vodokranu (Švédsko) a sulfátu (Finsko). Důležité bylo, že při děrování nemělo docházet k třepení papíru. Mimo jiné musela mít tato páska pevnost za sucha i mokra, aby při navlhnutí nedošlo ke zničení. Děrná páska se dále zpracovávala na úraze v Provozu II – Maršov do kotoučů, a touto děrnou páskou byla prakticky zásobována veškerá výpočetní střediska v republice. Papírenský stroj byl rekonstruován dvakrát, a to v roce 1968 firmou PAMA z NDR, a v roce 1981. Za zmínku stojí, že byl schopen vyrobit 100 metrů za 1 minutu. Výroba na tomto stroji skončila v říjnu roku 1993, v roce 1996 byl papírenský stroj demontován a odvezen do Uzbekistánu.^{32 33}

³⁰Rozhovor s náměstkem panem Václavem Morávkem, 38 let zaměstnaný pod KRPA

³¹ Rozhovor se znalcem Aloisem Toppeltem, 34 let zaměstnaný pod KRPA

³² Rozhovor s náměstkem panem Václavem Morávkem, 38 let zaměstnaný pod KRPA

³³ Rozhovor se znalcem Aloisem Toppeltem, 34 let zaměstnaný pod KRPA

6. OBSTÁLA BY PAPIRNA V DNEŠNÍ DOBĚ?

Když jsem pamětníkům položil tuto otázku, odpovědi se velice různily. Já osobně si myslím, že by papírny mohly v dnešní době obstát, kdyby se specializovaly pouze na jeden druh papíru a pokud by došlo k velké a kompletní modernizaci. Podle mého názoru je velká škoda takového velkého, všestranného a vyhlášeného podniku, kterým byly právě Úpské papírny.

„Rozmach Eichmannky byl limitován Úpou a skálou, takže se nemohly budovy rozpínat do prostoru, a proto nemohly dále pokračovat kvůli nárokům a požadavkům v dnešní době. Hostinné v podstatě potopilo tyto papírny,“ řekl bývalý náměstek KRPA pan Václav Morávek.³⁴

„Fabrika byla nucena se zbavovat specialit, co se tu dělaly a začaly se tu dělat normální papírny, a tak to šlo s papírnama dolů. Ředitelství se přesunulo do Hostinného a papírny byly zavřeny, kdyby nám nechali to, co bylo u nás speciální, papírny by pořád šly,“ shodli se vedoucí dopravy pan Valeš a mistrová paní Valešová.^{35 36}

„To je těžký říct, muselo by se všechno modernizovat, stroje už byly starý a určitě by nestačily požadavkům nové doby. Taky by se nemohlo vyrábět tolik druhů papíru, jen některý,“ odpověděl na moji otázku Josef Hůrka, hlavní zásobovač papíren.³⁷

Alois Tippelt si myslí: „Nebýt toho, že prodali a dali do šrotu papírenské stroje, mohli papírny s menšími změnami pokračovat dál až do současnosti. Tím, že je zavřeli, přišlo spoustu lidí o střechu nad hlavou a zanikl unikát papírnictví.“³⁸

³⁴ Rozhovor s náměstkem panem Václavem Morávkem, 38 let zaměstnaný pod KRPA

³⁵ Rozhovor s mistrovou technicko-hospodářského oddělení Paní Valešovou, 20 let zaměstnaná pod KRPA

³⁶ Rozhovor s vedoucím dopravy panem Valešem, 3 roky zaměstnaný pod KRPA

³⁷ Rozhovor s hlavním zásobovačem panem Josefem Hůrkou, 1 rok zaměstnaný pod KRPA

³⁸ Rozhovor se znalcem Aloisem Tippeltem, 34 let zaměstnaný pod KRPA

7. HISTORIE FOTOGRAFIE

Princip projekce obrazů na plochu byl lidem znám již od starověku, kdy jej roku 350 před naším letopočtem objevil Aristoteles. Zejména umělci renesance využívali tento princip ke zkoumání svých obrazů. Takzvaná Camera obscura neboli „temná místnost“ byla umělci používána již od 16. století. Jednalo se v podstatě o skříňku, ve které byl na jedné straně otvor. Světlo z vnějšku procházelo otvorem a při dopadu na protější stěně pomítalo obrys předmětu - pak jej mohl malíř bez problému obkreslit. Velikou výhodou takovéhoho promítání bylo zachování perspektivy, promítaný obraz byl mnohem menší nežli realita, ale byl bohužel obráceně. Roku 1550 vsadil Gemma Frisius čočku do vstupního otvoru camery obscury, a tím došlo ke zvýšení světelnosti. Poté roku 1568 vynalezl Giovanni Battista Della Porta clonu, díky které došlo ke zlepšení ostrosti kresby. Roku 1729 Chester Moore Hall zkombinoval dvě různá skla s disperzními vlastnostmi a vynalezl achromát. Avšak cammera obscura pouze promítala objekty před nimi, které zatím neuměl nikdo nijak ustálit. V době, kdy přestala umělcům vyhovovat malba, začalo se několik experimentátorů tímto problémem zabývat. Za první dochovanou fotografii je považován snímek, který zhotovil roku 1826 francouzský experimentátor a vynálezce Joseph Nicéphore Niépce (1765 – 1833). Ten se svým bratrem experimentoval s asfaltem, kterým nejdříve potíral kameny, do kterých pak vyrýval různé obrazy, následně je leptal. Díky těmto začátkům zjistil, že osvětlený asfalt ztvrdne, a v důsledku toho jej nelze vymýt. Jediným způsobem, jak docílit rozpuštění asfaltu, je použití oleje. Tento postup zdokonaloval, to dokazují poznámky již z roku 1802, a roku 1822 se mu podařilo získat první otisky. Podařilo se mu vykopírovat rytinu papeže Pia VII. Nebýt toho, že se tato fotografická kopie na skleněné desce již za života Niépce rozbila, byla by určitě považována za nejstarší. Proto je za zcela první považována jeho fotografie zhotovená na vyleštěné cínové desce, která na sobě měla tenkou vrstvu petrolejového roztoku asfaltu a vznikla v primitivním fotopřístroji po čas expozice, jež byla celých 8 hodin za slunečného dne. Fotografie je 20,32 x 16,31 centimetrů velká a je na ní pohled z okna na dvůr. Dlouhou expozici můžeme pozorovat díky stínům, které se nacházejí na fotografii. Daný princip nazval Niépce „heliografie“. Postup posloužil jako odrazový můstek k dalším experimentům, které vedly ke zjištění, že směs stříbra a křídly tmavnou, pokud jsou vystaveny světlu. Onen vynález předává Louisy Jacques Mandé Daguerre (1787 – 1851), a ten pokračoval v experimentech dále. Objevil, že pokud stříbro nejdříve podrobí jódovým parám, pak snímek exponuje a nakonec na něj nechá působit rtuťové výpary, získá ostrý, viditelný a

nestálý obraz. Pokud ale tento obraz ponoří do solné lázně, dojde k ustálení. S podobným principem se můžeme seznámit i dnes u některých fotoaparátů Polaroid. Vláda Francie odkoupila tento patent a ihned jej poskytla k volnému užití. Když se o tomto vynálezu dozvěděl Angličan William Henri Fox Talbot (1800 – 1877), který zmiňovaný princip objevil již dříve, ale udržoval jej v tajnosti, zdokonalil svůj vynález, aby byl dostatečně rychlý a citlivý, a poté oznámil roku 1840 vynález kalotypie, jež spočívala v tom, že výsledek jednoho exponování byl negativ, který byl určen pro kopírování, což nebylo u daguerrotypie možné. Papíry vždy napustil jodidem draselným a jodidem stříbrným. Poté papír přepral v destilované vodě, usušil a exponoval. Výsledek celého procesu byl negativ, který bylo možno kopírovat a který stejně jako Daguerre ustaloval v roztoku thiosíranu sodného. Talbot si roku 1841, konkrétně 10. června, nechal svůj vynález patentovat a vydal podrobný popis vynálezu. Později byla tato technika přejmenována po svém vynálezci na talbotypii. Tento proces je mimochodem podobný dnešnímu negativnímu procesu. Talbot vydal roku 1844 první knihu ilustrovanou fotografiemi, „The Pencil of Nature“, v překladu „Tužka přírody“, a roku 1849 patentoval fototisk na porcelán. Proces talbotypie později zdokonalil George Eastman a tento postup se používá do současnosti. 10. června roku 1841 byla pořízena první daguerrotypie Slavnosti Božího těla na Zelném trhu v Brně, kterou pořídil pan Bedřich Franz. Roku 1844 sestrojil F. von Martens panoramatický fotoaparát. Poté v dubnu roku 1845 pořídili Leon Foucault a Armand Fizeau první fotografii s názvem Slunce a v roce 1847 představil Louis Desiré Blanquart-Evrard tisk na albuminový papír.^{39 40 41 42 43 44 45 46 47}

³⁹ BIRGUS, Vladimír a Miroslav VOJTĚCHOVSKÝ. *Jistoty a hledání v české fotografii 90. let*. Praha: Kant, 1996.

⁴⁰ HRUŠKA, Martin, Pavel SCHEUFLER a Ladislav ŠOLC. *Encyklopedie českých fotografií*. Praha: Asco, 1993.

⁴¹ MRÁZKOVÁ, Daniela. Příběh fotografie. *Mladá fronta*. 1985, č. 68.

⁴² JANDA, Jiří. *Kolekce fotoaparátů: Kamery obskury fotografické přístroje z let 1840 - 1940*. Praha: Národní technické muzeum, 1982.

⁴³ SKOPEC, Rudolf. *Dějiny fotografie v obrazech od nejstarších dob k dnešku*. Praha: Orbis, 1963.

⁴⁴ BELIHAR, David. Co je dírková komora. In: BELIHAR, David. *Pinhole* [online]. 2013 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://pinhole.cz/cz/pinholecameras/whatis.html>

7.1 Začátky fotografování

Dalším zásadním vynálezem byl vynález fotografického filmu v roce 1884, který vyrobil George Eastman. Tento vynález zbavil fotografy nutnosti nosit s sebou neustále různé jedovaté chemikálie a také skleněné fotografické desky. První filmový fotoaparát s obchodním názvem Kodak uvedl na trh roku 1888. Roku 1825 byl uveden na trh další fotoaparát pod obchodním názvem Leica, jenž měl 35mm dlouhý film. Tento fotoaparát se stal standardem malofórmátové fotografie. V roce 1935 byly na trh uvedeny barevné filmy a roku 1963 uvedla firma Polaroid emulze, jež umožňovaly vytvářet barevné snímky, u kterých nebylo nutno dalšího zpracování, také se na nich objevila fotografie za několik málo minut po expozici – vznik takzvané okamžité fotografie. Takový barevný film obsahuje asi šest vrstev, kterými jsou filmová báze, vrstva citlivá na červené světlo, vrstva citlivá na zelené světlo, žlutý filtr, vrstva citlivá na modré světlo a v neposlední řadě i UV filtr. V dnešní době dělíme filmy na černobílé – negativní a pozitivní, a barevné – negativní a pozitivní.^{48 49 50}

⁴⁵ Chronologie fotografie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Chronologie_fotografie

⁴⁶ Daguerrotypie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Daguerrotypie>

⁴⁷ Historie fotografie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_fotografie

⁴⁸ TAUSEK, Petr. *Oborové encyklopedie: Praktická fotografie*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1973.

⁴⁹ JANDA, Jiří. *Kolekce fotoaparátů: Kamery obskury fotografické přístroje z let 1840 - 1940*. Praha: Národní technické muzeum, 1982.

⁵⁰ TOMÁŠEK, Zdeněk. *Vyvolávám a zvětšuji sám*. Praha: Merkur, 1979. ISBN 51-428-83.

7.2 Zrození digitální fotografie

Roku 1969 vynalezli George Elwood Smith a Willard Boyle snímače typu CCD, které pak v nadcházejícím roce zabudovali do fotoaparátu. Teprve v roce 1981 došlo k vyrobení prvního fotoaparátu, který místo filmu na chemické bázi zaznamenával obraz na elektronické prvky CCD, u kterého se veškeré analogové výstupy zaznamenávaly na disketu. Mezi absolutní špičku vývoje v 80. letech patřila firma Kodak. Roku 1994 byl vyvinut první komerčně šířený fotoaparát pod názvem Apple Quick Take 100. K běžnému prodeji, dokonce i v Česku, se ale fotoaparáty dostaly až o pár let později, a to roku 1996. V současné době je standardní analogová fotografie vytlačována digitální fotografií, avšak kvalita analogové fotografie je pořád vyšší.^{51 52 53}

⁵¹ SKOPEC, Rudolf. *Dějiny fotografie v obrazech od nejstarších dob k dnešku*. Praha: Orbis, 1963.

⁵² JANDA, Jiří. *Kolekce fotoaparátů: Kamery obskurní fotografické přístroje z let 1840 - 1940*. Praha: Národní technické muzeum, 1982.

⁵³ Historie fotografie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_fotografie

8. NALEZENÁ ZÁTIŠÍ

Nalezené zátiší je v měřítku historie velice oblíbené a často zpracovávané. Jde v podstatě o společenství nejrůznějších rekvizit, jež se nacházejí na svém původním místě nálezů a s nimiž není nijak fotografem manipulováno, nejsou nikterak aranžovány či upravovány. Při zpracovávání nalezeného zátiší se projeví charakteristické vlastnosti fotografa, jeho vzpomínky a životní zkušenosti. Nalezená zátiší vypovídají také o chování lidí, již se podíleli na jejich vzniku, lze i vyložit, jakou problematikou se zabývají, jaký mají vztah k dané věci a ke světu kolem sebe. Nalezená zátiší vypovídají i o tom, zda má fotograf schopnost vidět věci, které jsou běžným lidem neviditelné a také o tom, jak je dovede zpracovat. U těchto druhů fotografií nejde jen o záznam, ale i o to, zaznamenat dané zátiší tak, aby bylo srozumitelné pro diváka, aby na diváka dýchla atmosféra z takovéto fotografie, diváka by totiž měla zaujmout. Fotograf většinou nalezne takováto zátiší zcela náhodou a nečekaně. Mají své kouzlo, svůj nezaměnitelný půvab, který je způsoben spontánním a samovolným působením času, zvířat, lidí a přírody. Právě z tohoto důvodu by nemělo být do zátiší nikterak zasahováno, jelikož věci, jako jsou pavučiny či prach, jsou křehké, manipulací by se předměty mohly poničit, a tím by přišla fotografie o cenné artefakty dodávající ten správný punc. Nalezená zátiší zaštitují fotografie různých objektů, jako jsou staré továrny, půdy, chalupy, ale i různé předměty, jako jsou například hrábě opřené o vrata, zamrzlý kroupáč ve sněhu na louce a podobně... Často lze v nalezených zátiších nalézt i symboliku dané doby - diplom, knihy, nejrůznější obrázky, pohlednice, mince, lahve od nápojů a jiné.^{54 55 56 57}

⁵⁴ MRAVEC, Juraj a Viktor VOJTEK. *Interview s fotografií: První sedmička*. Bratislava: Slovart, 2003. ISBN 80-7209-508-0.

⁵⁵ BIRGUS, Vladimír a Miroslav VOJTĚCHOVSKÝ. *Jistoty a hledání v české fotografii 90. let*. Praha: Kant, 1996.

⁵⁶ Nalezená zátiší. In: *FotoAparát* [online]. 2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.fotoaparar.cz/article/10969/1>

⁵⁷ Moje škola. In: *Muj Olympus* [online]. 2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.mujoylympus.cz/data/myschool/2009/lekce22.pdf>

8.1 Historie zátiší

Historicky první zátiší začali vytvářet daguerrotypisté společně s fotografiemi okolních krajín počátkem devatenáctého století, jelikož pro pořízení snímku se nemuseli potýkat s problematikou dlouhých expozičních časů, respektive jim nevadily. Mezi první dochovanou fotografií zátiší řadíme fotografii Francouze Josepha Nicéphore Nicépce, jak již bylo výše zmíněno. Expozice tohoto snímku trvala pravděpodobně 4 hodiny a obsahovala sklenici, číši, láhev, nůž, lžíci, vázu a kávovou konvici. Nejstarší dochovanou daguerrotypií s motivem zátiší z Daguerrova ateliéru je Kynžvartská daguerrotypie, která je od roku 2006 součástí seznamu movitých národních kulturních památek. Tuto daguerrotypii věnoval Daguerre osobně, s vlastnoručním věnováním, kancléři Metternichovi, jenž často pobýval na zámku Kynžvart, který byl i jeho majetkem. Nyní je Kynžvartská daguerrotypie součástí kuriozit Kynžvartu. Mezi další významné fotografy historie, kteří se zabývali zátiším, patří bezesporu Karl Blossfeldt (1865 – 1932). Byl to německý sochař, umělec, učitel a především fotograf, jenž působil v Berlíně. Jeho nejznámějšími díly jsou fotografie květin, jejich plodů a nejrůznějších částí. Tohoto významného umělce řadíme do světové meziválečné avantgardy společně s mnohými umělci, jako byli Walter Peterhans, Helmar Lerski, August Sander a Albert Renger-Patzsch. Právě tito významní fotografové a umělci založili nový směr, který ovlivnil vývoj tématu fotografie pod názvem „Nemanipulovaná fotografie“. Z české scény bych rád uvedl klasika, který vynikal v tvorbě zátiší a vytvořil mnoho významných děl - Josefa Sudka. Mezi díla tohoto umělce patří poválečný cyklus „Zátiší podle Navrátila“ z roku 1954, a pak starší - a pro mě zajímavější - „Zahrada mého ateliéru“ a „Zátiší na okně mého ateliéru“, obě z roku 1950. Těmito díly se inspirovali mnozí fotografové, z nich bych rád vyzvedl Jana Svobodu, Františka Provozníka a Pavla Hudce Ahasvera. Mezi současné fotografy zabývajícími se zátiším patří bezesporu Rudo Prekop se svými cykly „Pocty, Květiny a Hrdinové“, Jan Kaukner, Zdeněk Zůna, Tomáš Hliva, Antonio Díaz, Eduard Peter a Jaroslav Nosek.^{58 59 60 61}

⁵⁸ SKOPEC, Rudolf. *Dějiny fotografie v obrazech od nejstarších dob k dnešku*. Praha: Orbis, 1963.

⁵⁹ HRUŠKA, Martin, Pavel SCHEUFLER a Ladislav ŠOLC. *Encyklopedie českých fotografů*. Praha: Asco, 1993.

9. MÁ NALEZENÁ ZÁTIŠÍ

V této části bych se rád věnoval tomu, jak jsem začal fotografovat, a průběhu mého pátrání po informacích o Provozu II – Maršov.

Již od doby, co se mi dostal první fotoaparát do ruky, jsem fotil, ostatně jako každý. Prostřednictvím fotoaparátů, které jsou v dnešní době na trhu, to není - díky jejich přednastaveným funkcím - nějak zvlášť obtížné, avšak k fotografii jako takové jsem se dostal až díky panu Ing. Petru Zatloukalovi v hodinách, které byly v osnovách mého studia. Právě v prvním ročníku jsem se začal o fotografii zajímat hlouběji, začal jsem experimentovat s fotoaparátem a zajímat se o historii samotné fotografie. Dalším zlomem pro mne byla účast na „Zimním výtvarném kurzu“, který se konal v Peci pod Sněžkou. Právě zde jsem díky kolegům a již zmiňovanému panu Zatloukalovi pronikl do umění land artu a fotografování krajiny a právě pro mě osudových zátiší. V důsledku absolvování tohoto kurzu jsem se poprvé dostal do prostor papíren, které byly součástí Svobody nad Úpou, kam jsem každým rokem jezdil s rodinou. Tyto papírny mě zajímaly již předtím, avšak díky tomuto kurzu se můj dříve pasivní přístup proměnil v aktivní bádání a v práci s těmito prostory. O týden později jsme jeli s rodinou na již tradiční dovolenou v Krkonoších, pan profesor mi zapůjčil fotoaparát značky Nikon a já se pustil do díla... Hned druhý den jsem šel zdejší objekty nafotit, v tuto chvíli jsem ještě netušil, že jsem zahájil svoji bakalářskou práci, přestože jsem nad touto variantou již uvažoval. Jen ze zájmu jsem zašel na zdejší obecní úřad, který mě odkázal na kronikáře pana Antonína Tichého. Rozhovor s panem Tichým byl pro mě zásadní a zlomový. Dozvěděl jsem se mnoho zajímavých informací o zdejších papírnách, které mě zaujaly a inspirovaly k další práci. Pan Antonín Tichý byl jedním z lidí, kteří se zajímali o zdejší papírny, avšak centrem jeho zájmu byly papírny Piette. Při rozhovoru mi pan Tichý vnukl myšlenku, že by bylo záhodno zpracovat i papírny Eichmann (Provoz II – Maršov). Této myšlenky jsem se chytil a pokračoval dále. Pan Tichý mi poskytl mnoho materiálů v češtině i v němčině, od

⁶⁰ Zátíší (fotografie). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1ti%C5%A1%C3%AD_%28fotografie%29

⁶¹ Fotografie zátiší. In: *Batlos* [online]. 2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://athena.zcu.cz/kurzy/fot1/000/HTML/137/>

kterých jsem se mohl odrazit dále. Byli jsme jako každý rok ubytovaní u manželů Knězových, kteří jako mnoho jiných pracovali právě v těchto papírnách. Od této chvíle jsem zcela propadl kouzlu Eichmannova provozu. Manželé Knězovi mi poskytli mnoho dalších informací a pomohli mi s domluvou rozhovoru u manželů Valešových. Manželé Valešovi měli mnoho věcí z papíren - přes různé druhy papírů i s vodoznaky až po fotografie. Paní Valešová byla na mnohých reklamních fotografiích papíren (viz Příloha 14, 15). Díky známým, které jsme za dobu našich dovolených získali, konkrétně díky Zdeňkovi a Jarce Šafářovým, jsem získal další cenný kontakt na náměstka papíren pana Václava Morávka. Již v tuto dobu jsem měl spoustu informací a fotografií, se kterými jsem šel za panem Morávkem. Během tohoto rozhovoru jsem si ujasnil a upřesnil mnoho informací a za pomoci paní Morávkové, jež je zdatnou překladatelkou, jsem získal další cenné informace, a tak došlo k dalšímu rozšíření pomalu začínající práce. Hned po příjezdu jsem zašel za panem Ing. Zatloukalem a prokonzultoval s ním téma své bakalářské práce. Došlo k domluvě, a tak jsem mohl ve svém činnosti směle pokračovat dále. Následující rok jsem pomocí emailů komunikoval s panem Tichým a získával další kontakty, které mi dopomohly se dostat v mém bádání dále. Díky fotografovi panu Pavlu Křivkovi jsem se dostal k mnoha zajímavým fotografiím a pramenům o papírnách. Také mě seznámil se znalcem, jenž pracoval 34 let v papírnách, s panem Aloisem Tippetlem. Po tomto rozhovoru jsem měl již dostatek materiálů ke zpracování své práce. Každý rok mé návštěvy ve Svobodě nad Úpou jsem fotografoval objekty provozu Eichmann. Tyto objekty na mě působí velice tajemně, mají velice mystickou atmosféru a dokonce se mi zdá, že vyprávějí historický úděl. Právě Provoz II byl velice uznávaným nejen v českých zemích, ale i v zahraničí a to právě pro specifika svých výrobků. Je zvláštní procházet místnostmi, kde se drtila a promíchávala celulóza. Tyto prostory mi vždy připomínají scénu z nějakého fantasy filmu, kde jsou veliké líhně klonů či podobně. Zkrátka tyto prostory mají své kouzlo, je velká škoda, že jen tak chátrají, že to, co nebylo účelně srovnáno se zemí doposud, postupem času spadne samo, přitom si myslím, že by právě v těchto prostorách mohlo vzniknout velice zajímavé muzeum papírnictví, které by mělo svoji nezaměnitelnou atmosféru.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo seznámit čtenáře s nešťastnou historií dříve tak slavných papíren, konkrétně s Eichmann papírnami, se základním historickým vývojem fotografie a fotografování a také s fotoaparátem jako takovým. Díky množství literatury a hlavně díky pomoci pamětníků si myslím, že se tak stalo a že jsem případným čtenářům své práce přiblížil Krkonošské papírny a malebné městečko Svoboda nad Úpou. O Svobodských papírnách, konkrétně o Eichmann papírnách toho nebylo příliš napsáno, a tak jsem rád, že jsem přispěl do literatury poznatky právě o těchto papírnách, které podle mého názoru zanedlouho zmizí z povrchu zemského, což je veliká škoda, jelikož tento objekt má v sobě ducha a atmosféru, které moderní objekty postrádají. Díky práci s literaturou a zpracovávání různých informací jsem dostal možnost proniknout hlouběji do historie a problematiky zvoleného tématu a také jsem si uvědomil, jak byli a jsou k sobě lidé mnohdy bezohlední, jak si závidí a navzájem ubližují. Také doufám, že jsem čtenářům rozšířil obzory, případně, že se dozvěděli něco nového o historii fotografování, historii nalezeného zátiší, a že jsem je dostatečně seznámil s postupem mého bádání a se situacemi, které lze při bádání zažít.

ANOTACE

Již od roku 2004 jezdím pravidelně do Svobody nad Úpou v okrese Trutnov v Krkonoších za účelem zimní dovolené. Prvním rokem mě zaujaly rozsáhlé opuštěné objekty podél řeky Úpy, které, jak jsem později zjistil, byly útočištěm vyhlášených Krkonošských papíren. Hned poté jsem se začal o tyto objekty zajímat a zjišťovat si o nich informace. Navštívil jsem Městský úřad, místní knihovnu i místního kronikáře pana Antonína Tichého a také několik občanů města, každý z nich mi poskytl mnoho informací a ukázal mi nespočet artefaktů, jako jsou staré fotografie, knihy, různé druhy papírů atd.

Svoji bakalářskou práci zpracovávám v rámci fotografie, jelikož bývalý Provoz II – Maršov je typicky prvorepubliková průmyslová budova s velice zajímavým vzhledem, a také proto, že právě v tomto provozu byl vynalezen fotopapír a fotokarton.

Již při první návštěvě, při prvním vstupu do budovy, jsem měl velice svíravý pocit v břiše. Tyto papírenské objekty na mě působí velice tajemně, mají velice mystickou atmosféru a zdálo se mi, že vyprávějí historický úděl. Právě Provoz II byl velice uznávaným nejen v českých zemích, ale i v zahraničí, a to právě pro specifika svých výrobků. Je zvláštní procházet místnostmi, kde se drtila a promíchávala celulóza. Tyto prostory mi vždy připomínají scénu z nějakého fantasy filmu, kde jsou veliké líhně klonů či podobně. Tyto prostory mají rozhodně své kouzlo a je veliká škoda, že jen tak chátrají, že to, co nebylo doposud účelně srovnáno se zemí, postupem času spadne samo, přitom si myslím, že by právě v těchto prostorách mohlo vzniknout velice zajímavé muzeum papírnictví, které by mělo svoji nezaměnitelnou atmosféru.

Ve své bakalářské práci bych rád přiblížil divákům atmosféru Svobodských papíren, jejich tajemnost a ojedinělost.

ANOTACE EN

From 2004 I have been going every year for winter holidays to Svoboda nad Úpou in Trutnov county, Krkonoše. During the first year I was intrigued by large abandoned objects along the river Úpa. As I found later those were buildings of famous Krkonoše paper mills. I became immediately interested in the paper mills and started to look for more information about them. I have visited the Municipal office, Library and the local chronicler Mr. Antonín Tichý and also several citizens living in the town. Each of them provided me with a lot of information and showed me many artifacts such as old photographs, books, various kinds of paper etc.

I compile my bachelor thesis in the field of photography whereas former Provoz II – Maršov is a typical industrial First Republic building with very remarkable appearance and also because the photopaper and pasteboard were invented here.

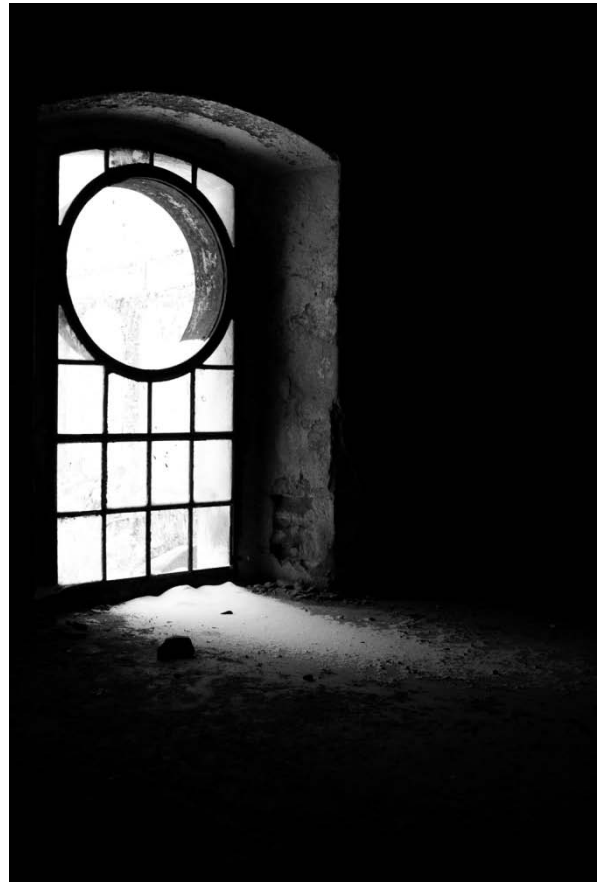
Paper mills affect so mysteriously, they have a very specific atmosphere as they would narrate a historical destiny. Provoz II. was widely recognized not just at home but also abroad, especially because of the products specifics. It is a strange feeling to walk through the space where cellulose was crushed and stirred. These spaces always remind me of a scene from a fantasy movie where the large hatchery of clones appear and the like. The paper mills have definitely their charm and it is a shame to let them dilapidate, so what was not consciously destroyed will anyway as times go by fade away. At the same time, I think that in these areas could be a very interesting paper mills museum with an unmistakable atmosphere.

In my bachelor work I would like to approach an atmosphere of Svoboda paper mills and their mystery and uniqueness.

PRAKTICKÁ PRÁCE

POUŽITÁ LITERATURA

Překlad z Německého jazyka provedl Ondřej Pokorný

ZUMAN, František. Papír, historie řemesla a výrobních technik. *Papír a celulóza*. 1983, č. 45

ŠVEC, Jiří. *150 let papírenské výroby v Hostinném*. Hostinné: Krkonošské papírny, n. p. v Hostinném, 1985.

SOUKUP, Heinrich. *Geschichte der Marschendorfer Papierfabrik vom Gustav Roeder a Co*. 1. vydání. Arnau: Arnau, 1. März 1942.

SOUKUP, Heinrich. *Geschichte der Marschendorfer Papierfabrik vom Gustav Roeder a Co*. 2. vydání. Arnau: Arnau, 1. März 1942.

VOJTĚCHOVSKÝ, Leopold. *Krkonošské papírny*. není známo, není znám. kopie z roku 1988

ZUMAN, František. *Podkrkonošské papírny*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1940.

TOMÁŠEK, Zdeněk. *Vyvolávám a zvětšuji sám*. Praha: Merkur, 1979. ISBN 51-428-83.

MORVAY, György. *Fotolexikon*. Bratislava: Alfa, 1984. ISBN 063-138-88.

MRAVEC, Juraj a Viktor VOJTEK. *Interview s fotografií: První sedmička*. Bratislava: Slovart, 2003. ISBN 80-7209-508-0.

DUŠÁNKOVÁ, Daniela. *Makrofotografie: Svět malých zázraků*. 1. vydání. Photo life, 2006.

BIRGUS, Vladimír a Miroslav VOJTĚCHOVSKÝ. *Jistoty a hledání v české fotografii 90. let*. Praha: Kant, 1996.

HRUŠKA, Martin, Pavel SCHEUFLER a Ladislav ŠOLC. *Encyklopedie českých fotografů*. Praha: Asco, 1993.

MRÁZKOVÁ, Daniela. Příběh fotografie. *Mladá fronta*. 1985, č. 68.

TAUSEK, Petr. *Oborové encyklopedie: Praktická fotografie*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1973.

JANDA, Jiří. *Kolekce fotoaparátů: Kamery obskury fotografické přístroje z let 1840 - 1940*. Praha: Národní technické muzeum, 1982.

SKOPEC, Rudolf. *Dějiny fotografie v obrazech od nejstarších dob k dnešku*. Praha: Orbis, 1963.

JUNGE, Karl - Wilhelm a Günter HUBNER. *Fotografická chemie*. Praha: Státní nakladatelství technické kultury, 1987.

INTERNETOVÉ ODKAZY

Daguerrotypie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Daguerrotypie>

Chronologie fotografie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Chronologie_fotografie

BELIHAR, David. Co je dírková komora. In: BELIHAR, David. *Pinhole* [online]. 2013 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://pinhole.cz/cz/pinholecameras/whatis.html>

TICHÝ, Antonín. Tradice Krkonošských papíren. In: TICHÝ, Antonín. *Freiheit* [online]. 2009 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.freiheit.cz/2-freiheit---je-hezky-cesky-Svoboda-nad-Upou/301-tradice-krkonosskych-papiren.html>

KULICHOVÁ, Hana. Čítanka z východních krkonoš: Historie svobodských papíren. In: *Svoboda nad Úpou* [online]. 2011 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.musvoboda.cz/historie/92-historiepapiren>

KRPA FORM: Historie. In: *KRPA FORM* [online]. 2011 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.krpa-form.cz/cs/spolecnost/historie>

Privatschule in Marschendorf. In: *Piettesche Privatschule* [online]. 1. vydání. 2007 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://marschendorf.riesengebirgler.de/Privatschule.htm>

Historie fotografie. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Historie_fotografie

ANDĚL, Tomáš. Zpravodaj města hostinné: březen 2014. In: *Hostinné* [online]. 2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z:

http://www.hostinne.info/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=4577&id_dokumenty=4436

Die Papierindustrie im Bezirk Hohenelbe im böhmischen Riesengebirge um 1907. In: *Riesengebirge* [online]. 2007 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://oli77fr.beepworld.de/papier.htm>

JIŘÍ, Švec. Historie výroby papíru v Hostinném. In: *KRPA PAPER* [online]. 2007 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.krpa-paper.cz/cs/o-nas/historie>

Zátiší (fotografie). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1ti%C5%A1%C3%AD_%28fotografie%29

Moje škola. In: *Muj Olympus* [online]. 2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.mujoylympus.cz/data/myschool/2009/lekce22.pdf>

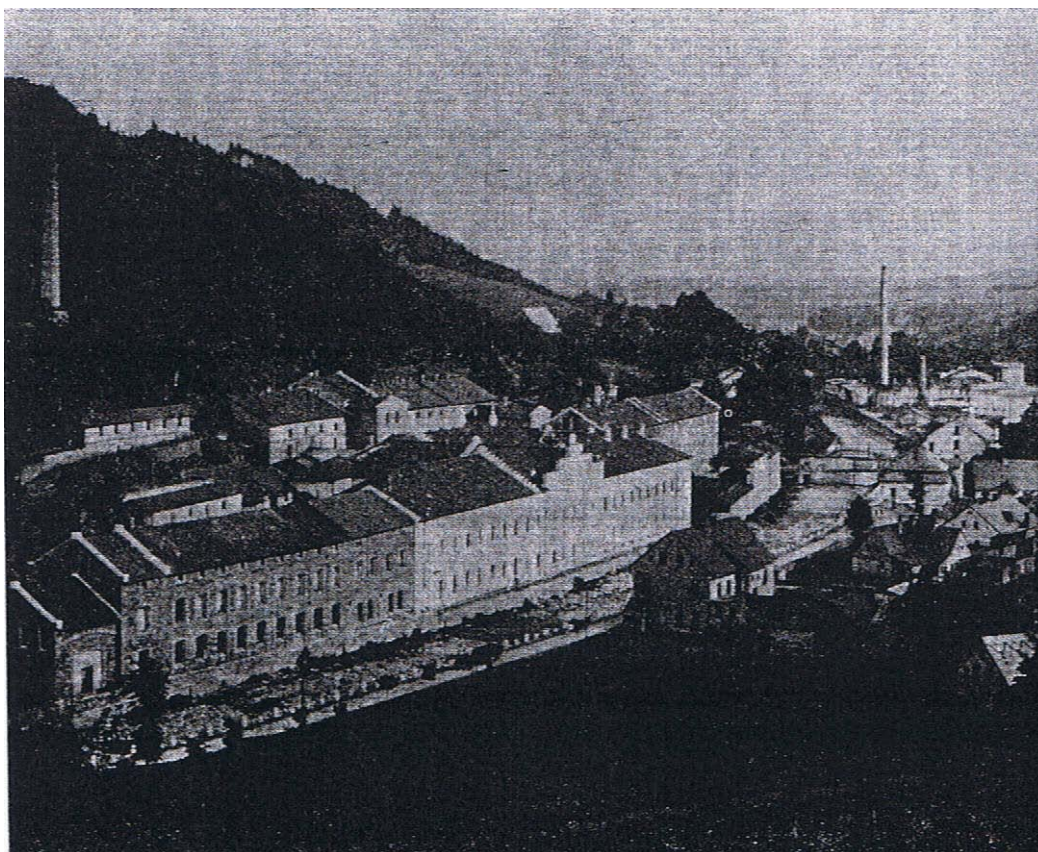
Nalezená zátiší. In: *FotoAparát* [online]. 2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.fotoaparat.cz/article/10969/1>

Fotografie zátiší. In: *Batlos* [online]. 2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://athena.zcu.cz/kurzy/fot1/000/HTML/137/>

SEZNAM PŘÍLOH

Obrázek 1: Historický pohled na papírny Eichmann	41
Obrázek 2: současný pohled na papírny Eichmann – Provoz II - Maršov	41
Obrázek 3: postupná demolice papírenských budov	42
Obrázek 4: Papírny Eichmann Provoz II – Maršov, srpen 2013	42
Obrázek 5: Papírny Eichmann Provoz II – Maršov, únor 2012	43
Obrázek 6: Papírny Eichmann Provoz II – Maršov, únor 2014	43
Obrázek 7: Ukázka drtičky celulózy v Hostinném	44
Obrázek 8: Papírenský stroj k navíjení papíru v provozu Hostinné	44
Obrázek 9: Papírenský stroj provozu Eichmann	45
Obrázek 10: Papírenský stoj papíren Labský mlýn	45
Obrázek 11: Faktura z Provozu II- Maršov = provoz Eichmann, určená Františku Morávkovi	46
Obrázek 12: Dopis Fr. Morávkovi z listopadu roku 1950	47
Obrázek 13: Dopis, který psal Eichmann Františku Morávkovi 29. dubna 1878, týkající se pojištění.	48
Obrázek 14; 15: Paní Valešová na reklamních fotografiích	49

PŘÍLOHY

Obrázek 1: Historický pohled na papírny Eichmann

Obrázek 2: současný pohled na papírny Eichmann – Provoz II - Maršov

Obrázek 3: postupná demolice papírenských budov

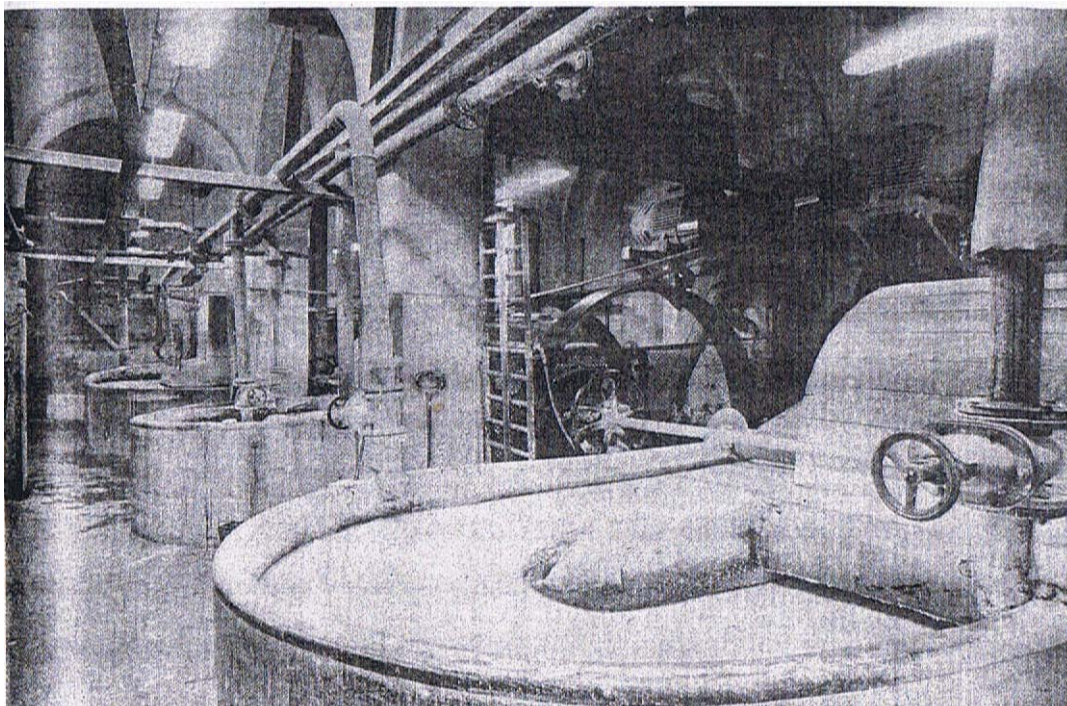
Obrázek 4: Papírny Eichmann Provoz II – Maršov, srpen 2013

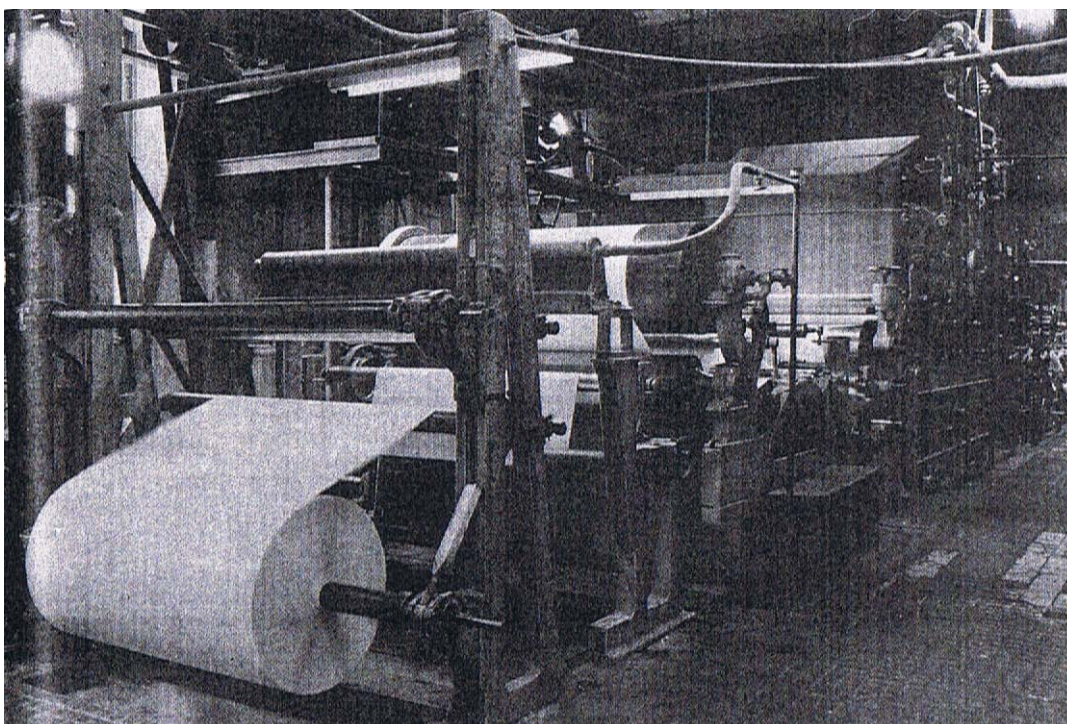
Obrázek 5: Papírny Eichmann Provoz II – Maršov, únor 2012

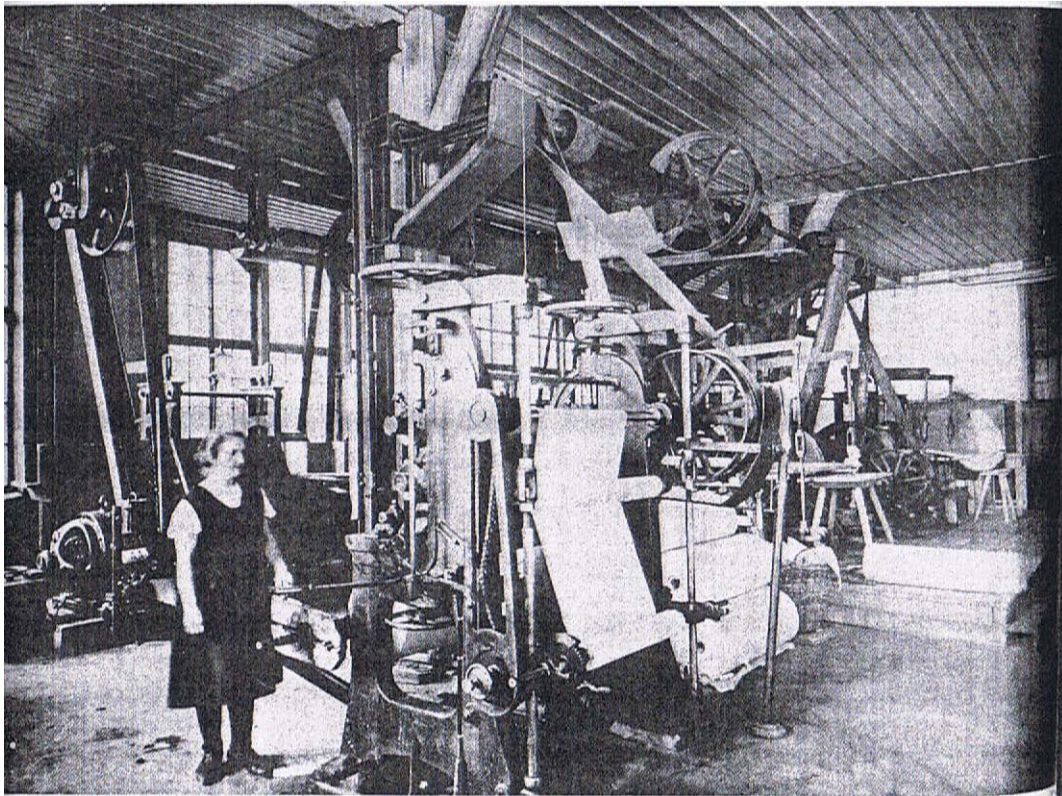
Obrázek 6: Papírny Eichmann Provoz II – Maršov, únor 2014

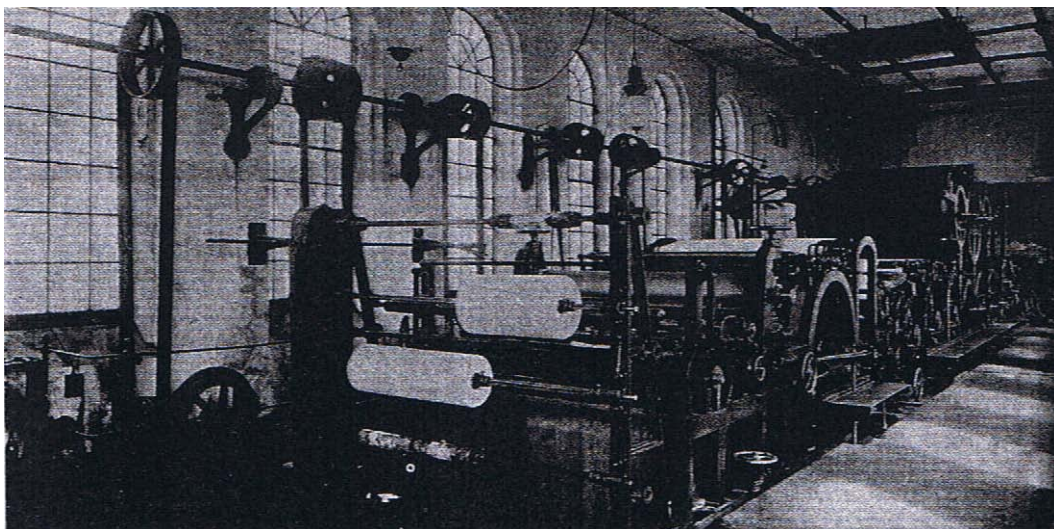
Obrázek 7: Ukázka drtičky celulózy v Hostinném

Obrázek 8: Papírenský stroj k navíjení papíru v provozu Hostinné

Obrázek 9: Papírenský stroj provozu Eichmann

Obrázek 10: Papírenský stoj papíren Labský mlýn

Wien, den 8. Jänner 190

FACTURA

DER KAIS. KON. PRIVILEGIERTEN

MASCHINEN-PAPIER-FABRIK

von

Gustav Roeder & Co in Morschendorf

Niederlage in WIEN: I, Wallfischgasse Nr. 10.

Wiener Weltausstellung 1873. Hors concours

Für Herrn Fr. Moravsek, Trautman.

Wir sandten Ihnen auf Ihre Order, für Ihre Rechnung u. Gefahr mit
 ob. Fabrik direkt franko

Zahlbar u. klagbar in Wien Ziel 4 Monate, oder comptant mit 2% Sconto.

Postparcassen (Conto: 810.805)
 Reclamationen können nur innerhalb 4 Wochen vom Tage der Factura berücksichtigt werden

		<u>Ballen G. R. No. # 6667</u>	
~ 575		346/1	I 110. K 59 95
~ 012		"	II 99. - 8 12
			<u>K. 68 07</u>
		15% Rabatt	<u>10 21 K 5</u>

Obrázek 11: Faktura z Provozu II- Maršov = provoz Eichmann, určená Františku Morávkovi

für Briefe, Post- und Bahnsendungen : K. k. priv. Marschendorfer Maschinenpapierfabrik
GUSTAV ROEDER & Co.,
einheit in Böhmen.

Telegramm-Adresse :
ROEDER, FREIHEIT.
BÖHMEN.

Marschendorf, den 1. April 1884

Herrn Fr. Morávkovi
Trentschau

Ihre Briefe über das Papierwerk (C. 11) mit dem Titel, welches mir schon in der Beilage gegen Sie in 4ter Post überreicht worden (N° 14005)

Das quer. Papier würde mir schon mit C. 11 3° f. 1000 4ter Post mit 15% Rabatt zum Lager (C. 11 3° f. 1000 4ter Post) überlassen.

Über die C. 11 3° f. 1000 4ter Post, welche Sie mir überlassen, bitte ich Sie, mir die C. 11 3° f. 1000 4ter Post zu übersenden.

Gustav Roeder & Co.

11/50

Obrázek 12: Dopis Fr. Morávkovi z listopadu roku 1950

H. S. Priv. Kärntner-
Maschinen-Papier-Fabrik
von
EICHMANN & Co.

Prag & Arnau

Arnau, den 29. April 1878.

Herrn Franz Morawek

Trautenau

In Folge unvorsichtiger Klaffungen und Rißfäden
sind wir uns vornehmlich verpflichtet, die Lieferung von
linierten Schreibpapiere anzugehen, und haben zu diesem Zwecke
ein französisches Linienpapier, welches dem System entspricht, so daß
wir in der Lage sind, Lieferungen für den Bedarf eines beliebigen
Linienterbedarfs herzustellen.

Unsere Schreibpapiere, deren Lieferungen in Halb- und
Langformaten von 10 bis 1200 Blatt je Laufwerk ausgeführt werden,
sind uns besonders gutem, vorzüglichem Galvanium, bestem Papier
gefeuert, und zeigen wir dieselben in zumeist guter Qualität,
welche wir unter zu berücksichtigen sind, gleichzeitige auf
den Preis, unbeschadet vorzuführen.

Schreibpapiere I. Qualität à 3 Bg.	8/100 Sp	à / 2.20
I	2	1.50
II	3	2.-
" " " " " " " "	2	1.35

mit 5% Rabatt. Bei Aufträgen von mindestens 2 Hk liefern wir
die Waren franco Trautenau (Lohnpost).

Wir bitten bei Bedarf um große Zusendung dieser
Anschaffungen, gefälligen Aufträge, und indem wir auf unsere
anderen Produkte, Brief- & Schreibpapiere, welche ebenfalls diese
Lieferung umgeben, zeigen

mit Hochachtung verbunden

Entlangende Preise sind Meißner I. Qual.,
II. Qual. folgt in Ringen.

Eichmann & Co.

Obrázek 13: Dopis, který psal Eichmann Františku Morávkovi 29. dubna 1878, týkající se pojištění.

Obrázek 14; 15: Paní Valešová na reklamních fotografiích